

VERONMAKSAJAIN KESKUSLIITTO RY

LAUSUNTO

15.2.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

StV@eduskunta.fi

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE HYVINVOINTIALUEIDEN PERUSTAMISTA JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON SEKÄ PELASTUSTOIMEN JÄRJESTÄMISEN UUDISTUSTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI YM. (HE 241/2020)**1. Yleisiä huomioita**

Uudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena tulee olla kestävyysvajeen pienentäminen kustannusten kasvua hillitsemällä – hallituksen esityksessä kustannukset kuitenkin kasvaisivat nykyjärjestelmään verrattuna 2030-luvulle asti

Julkisen talouden kestävyysvajeen pienentämisen on oltava yhtenä päätavoitteena kaikissa julkisen sektorin palvelurakenteiden uudistuksissa. Erityisen tärkeää tämä on uudistettaessa sote-palveluja, joiden osuus ikärakenteen muutoksen aiheuttamassa kestävyysvajeessa on hallitseva. Kustannusten kasvun merkittävän hillitsemisen on syytä olla koko sote-uudistuksen yksi keskeinen lähtökohta.

Kustannusten hillintä palvelujen kysynnän kasvaessa on haastavaa, mutta sen on oltava mahdollista myös tämän uudistuskokonaisuuden puitteissa.

Hallituksen esityksen mukainen uudistus ei ole tältä osin onnistunut, sillä uudistuksen arvioidaan lisäävän kustannuksia nykyjärjestelmään verrattuna 2030-luvulle asti ja kumulatiivisesti säästöjä saataisiin vasta vuoden 2035 jälkeen. Nämä arviot perustuvat kaiken lisäksi varsin epävarmoihin oletuksiin.

Tuottavuuden jatkuva parantaminen on välttämätöntä – hallituksen esityksessä hyvinvointialueiden vaihtoehtoja sote-palvelujen järjestämisessä kahlitaan liikaa tavoitteen toteutumiseksi

Sote-palveluiden tuottavuuden jatkuva parantaminen on tarpeen, jotta palveluiden riittävä saatavuus ja laatu voidaan turvata myös tarvittavien tiukkojen rahoitusraamien puitteissa. Hyvinvointialueille on tällöin annettava riittävästi mahdollisuuksia palvelujen joustavaan järjestämiseen myös yksityisiä palvelutuottajia hyödyntäen.

Esitetyssä uudistuksessa hyvinvointialueiden mahdollisuuksia käyttää yksityisiä palvelutuottajia hyväksi palvelujen joustavassa ja tehokkaassa järjestämisessä rajataan tarpeettoman voimakkaasti. Toiminnan kehittäminen ja tuottavuuden parantaminen edellyttävät aitoja vaihtoehtoja ja myös kilpailun mahdollistamista palvelutuotannossa. Hallituksen esityksessä tämä ei toteudu riittäväällä tavalla.

Uudistuksen rahoitusmalli ei saa leipoa yksittäisistä kunnista ”voittajia” tai ”häviäjiä” – hallituksen esittämä kuntien rahoitusmuutoksen rajaaminen +/- 60 euroon asukasta kohden ei ole hyväksyttävä

Hallituksen esityksessä kuntien rahoituksen enimmäismuutos rajattaisiin toistaiseksi pysyvästi +/- 60 euroon asukasta kohden. Hyvinvointialueiden enimmäismuutos rajattaisiin vastaavasti +200/-100 euroon asukasta kohden. Tämä esitys on kyseenalainen hyvinvointialueiden osalta ja kohtuuton kuntien osalta. Lähtökohtana uudistuksessa pitäisi olla rahoitusmuutosten neutraalisuus suhteessa nykytilaan.

Esitetty ratkaisu leipoisi perusteettomasti joistakin kunnista ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä” nykytilaan nähden. Kunnille ei pidä aiheuttaa sote-uudistuksella keinotekoista painetta kunnallisverojen kiristämiseen. Kuntien enimmäismuutos tulee siksi rajata +/- 0 euroon asukasta kohden. Erityisen tärkeää on estää kokonaan uudistuksen aiheuttamat negatiiviset rahoitusmuutokset kaikissa kunnissa.

Ansiotulojen verotuksen siirtäminen kunnilta valtiolle ei saa kiristää yksittäisten kansalaisten verotusta – hallituksen esityksessä lähtökohta on huomioitu asianmukaisesti

Uudistuksen lähtökohtana on oltava, että yksittäisten kansalaisten verotus ei muutosten vaikutuksesta ainakaan kiristy. Veronsa maksavan kansalaisen kannalta oleellisin on hänen maksamiensa tuloverojen kokonaismäärä, ei se mikä osa hänen maksamistaan tuloveroista menee valtiolle ja mikä kunnalle.

Hallituksen esityksessä lähtökohta muutosten neutraalisuudesta maksajan kannalta on huomioitu asianmukaisesti.

Esitys, jonka mukaan puolet kiinteistöverosta tulisi verotulojen tasauksen piiriin, ei ole perusteltu

Hallituksen esityksessä myös puolet kiinteistöverosta huomioitaisiin jatkossa kuntien verotuloihin perustuvassa valtionosuuden tasauksessa. Tämä ei ole perusteltua. Kiinteistövero on syytä pitää nykyiseen tapaan kokonaan verotulojen tasauksen ulkopuolella. Kiinteistöveron merkitys kuntien omana tulolähteenä korostuu jatkossa. Kiinteistövero on luonnollinen paikallinen vero, jonka veropohjaan ne myös omilla päätöksillään ratkaisevasti vaikuttavat. Tällaisen veron tuoton on perusteltua päätyä nykyiseen tapaan kokonaan kunnalle itselleen.

Valtion rahoittama sote voi periaatteessa onnistua kustannustehokkaasti – mutta se edellyttää mm. yhteistä sitoutumista tiukkaan budjettiraamiin. Esimerkiksi Tanskassa on onnistuttu tällä tavalla hillitsemään kustannuksia – samaan on päästävä Suomessa

Valtion rahoitukseen perustuva sote-uudistus voi periaatteessa onnistua sote-palvelujen kustannusten riittävässä hillinnässä, jos riittävän tiukkojen menokehysten lisäksi kustannusten valvonta on tehokasta ja hyvinvointialueet sitoutuvat asetettavaan kustannusraamiin. Tämä on myös avain nk. pehmeän budjettirajoitteen aiheuttamien ongelmien torjumisessa valtion rahoittamassa sote-uudistuksessa.

Pohjoismaista Tanskassa valtion rahoitukseen perustuva sote on pystytty yhdistämään alueelliseen järjestämisvastuuseen tavalla, jossa menojen kasvua hillitään tehokkaasti. Tähän pitää päästä myös Suomessa, jos uudistusta viedään eteenpäin hallituksen nyt esittämältä pohjalta.

2. Huomioita hyvinvointialueiden rahoituslaista

Kustannusten kasvun hillitsemisen on oltava yksi koko sote-uudistuksen keskeinen lähtökohta. Uudistus ei ole onnistunut, mikäli tätä olennaisen tärkeää tavoitetta ei saavuteta. Tavoite on hyvin haastava, mutta sen saavuttaminen on periaatteessa mahdollista.

Hallituksen esityksen huomattavan epävarmojen arvioiden mukaan sote-kustannukset kasvaisivat uudistuksen vaikutuksesta 2030-luvulle asti ja kumulatiivisesti säästöjä saataisiin vasta vuoden 2035 jälkeen. Tätä ei voi pitää riittävän kunnianhimoisena lähtökohtana kustannusten hillinnässä ottaen huomioon julkisen talouden merkittävät pitkän aikavälin haasteet.

Onnistuminen riittävässä kustannusten hillinnässä edellyttää myös jokaisen hyvinvointialueen tinkimätöntä sitoutumista tavoitteen mukaan määräytyvään kustannuskehitykseen ja valtion rahoitukseen. Sote-palveluiden tuottavuuden jatkuva parantaminen on tarpeen, jotta palveluiden riittävä saatavuus ja laatu voidaan turvata myös julkisen talouden kestävyysväjeen pienentämisen edellyttämien tiukkojen rahoitusraamien puitteissa.

Hyvinvointialueiden vastuullinen päätöksenteko ja selkeä sitoutuminen rajallisen kokonaisrahoituksen mukaiseen matilliseen kustannuskehitykseen on avainasemassa myös valtion rahoitukseen liittyvän nk. pehmeän budjettirajoitteen tuottamien mahdollisten kustannuslylysten tehokkaassa torjumisessa. Tältä osin hallituksen esittämän sote-uudistuksen onnistuminen selviää vasta perustettavien hyvinvointialueiden käytännön toiminnan myötä.

Sote-palveluiden rahoituksesta vastaavan valtion on myös aktiivisesti seurattava ja tarpeen mukaan tehokkaasti ohjattava hyvinvointialueiden toimintaa ja taloudenpitoa rahoitusraamien pitävyyden varmistamiseksi. Tämä periaate on toteutettava myös käytännössä.

Uudistuksessa ei pidä lähtökohtaisesti synnyttää hyvinvointialueista rahoituksen osalta häviöjä nykytilaan nähden. Hyvinvointialueiden rahoitusmuutoksen vaihtelu +200/-100 eurolla asukasta kohden on siten kyseenalainen. Varsinkaan hyvinvointialueiden keskinäiseen rahoitusjakoon liittyvät negatiiviset muutokset nykytilaan nähden eivät ole perusteltuja.

3. Huomioita kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä

Hallituksen esityksessä kuntien rahoituksen enimmäismuutos rajattaisiin toistaiseksi pysyvästi +/- 60 euroon asukasta kohden. Tämä esitys on kestäväntön kuntien ja niiden asukkaiden kannalta.

Uudistuksella sote-palvelut siirrettäisiin kokonaan pois kuntien vastuulta. Kunnille jäisi siis hoidettavaksi vain muita kuin uudistuksen piirissä olevia tehtäviä ja palveluita. Tällöin ei ole mitään järkevää perustetta leikata joidenkin kuntien rahoitusta niille jääviin tehtäviin juuri tämän uudistuksen yhteydessä. Millekään kunnalle ei pidä aiheuttaa sote-uudistuksella keinokeinoista painetta kunnallisveron kiristämiseen.

Esitetty ratkaisu leipoisi perusteettomasti joistakin kunnista "voittajia" ja toisista "häviäjiä" nykytilaan nähden. Lähtökohtaisesti tällaista tilannetta ei pidä synnyttää, joten rahoitusmuutos tulee rajata +/- 0 euroon asukasta kohden.

Hallituksen esityksessä myös puolet kiinteistöverosta huomioitaisiin jatkossa verotuloihin perustuvassa valtionosuuden tasauksessa. Tämä ei ole perusteltua. Kiinteistövero tulee pitää nykyiseen tapaan kokonaan verotulojen tasauksen ulkopuolella. Kiinteistöveron merkitys kuntien omana tulolähteenä korostuu jatkossa. Kiinteistövero on luonnollinen paikallinen

vero, jonka tasosta kunnat päättävät itse laissa asetettujen ylä- ja alarajojen puitteissa. Kunnat myös vaikuttavat ratkaisevasti omilla päätöksillään kiinteistöveron veropohjaan muun muassa maankäyttöä, asumista, palveluja ja liikennettä koskevilla ratkaisullaan. Tällaisen veron tuoton tulee päätyä kokonaan kunnalle itselleen.

4. Huomioita verolainsäädännöstä

Uudistuksen lähtökohtana on oltava, että yksittäisten kansalaisten verotus ei muutosten vaikutuksesta ainakaan kiristy. Veronsa maksavan kansalaisen kannalta oleellista on hänen maksamiensa tuloverojen kokonaismäärä, ei se mikä osa hänen maksamistaan tuloveroista menee valtiolle ja mikä kunnalle.

Verotuksen painopisteen siirtäminen kunnallisverosta valtionverotuksen suuntaan on periaatteessa mahdollista toteuttaa tuloveroa maksavan kansalaisen kannalta neutraalilla tavalla.

Hallituksen esityksessä yleinen lähtökohta muutosten neutraalisuudesta maksajan kannalta on huomioitu asianmukaisesti. Yksityiskohtaisiin veroperusteisiin ei ole syytä ottaa vielä tässä vaiheessa tarkemmin kantaa. Mikäli sote-uudistus toteutuu hallituksen nyt esittämältä pohjalta, on uudistuksen voimaantulovuoden tuloverotuksen perusteita säädettäessä varmistettava, ettei kenenkään verotus kiristy muutoksen vaikutuksesta.

Teemu Lehtinen
Toimitusjohtaja